

ПСИХОЛОГІЧНО-ГЕДОНІСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ СЕКСУАЛЬНОГО ФЕТИШИЗМУ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Телець Юрій Володимирович

аспірант IV року навчання спеціальності 035 – Філологія («Теорія літератури»)

Київського університету імені Бориса Грінченка

вул. Тимошенка, 13-Б, Київ, Україна

У статті проаналізовано психологічно-гедоністичну рефлексію сексуального фетишизму у сучасній українській літературі на основі роману Ярослави Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха». Зокрема, зосереджено увагу на визначенні змісту базової термінології, окреслено генезу, розвиток і концептуальний характер фетишизму, опорні точки його релігійного, фізіологічного та психологічного осмислення, досліджено спосіб конструювання біхевіористичної тактики гедоністично орієнтованого персонажа на помежах її сексуальних уподобань та відповідних девіацій. Ігнорування репрезентації теми сексуального фетишизму пояснюється у сучасному науковому дискурсі канонічним єдиноспрямованим ідейно-тематичним розвитком літературознавчої думки й упередженим ставленням до фетишизму, який хрестоматійно закодований у свідомості суспільства лише як релігійне діяння, а у психологічному та фізіологічному дискурсі зазвичай репрезентований формою парафілії. Так, сексуальний фетишизм і відповідні аспекти прочитання й аналізу художніх текстів залишаються поза увагою українських дослідників. Перманентне дослідження гендерної самоідентифікації, фемінного й маскулітного у сучасній українській літературі звузило поле досліджень вияву та реалізації сексуального потягу, а отже, й відповідних гедоністичних інтенцій у формі тілесного задоволення. Проте герменевтичний метод аналізу роману Ярослави Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха» дав змогу визначити, що сексуальний фетишизм у літературі може бути проекцією гедоністичного світосприйняття індивіда та форми біхевіористичної тактики, каталізатором якої є не психічний розлад особистості, а сформований з дитячого віку спосіб сексуального задоволення. Трансформований тип поведінки особи, її вихід за межі комфортного та усталеного життя, спорадичні вияви нонконформізму, що виникають внаслідок життєвих перипетій та одержання нового досвіду у міжособистісних стосунках, свідчать про те, що наявність сексуалізованого фетишу не є паталогічно необхідною, а отже, й сам фетишизм у такому випадку не є девіацією чи різновидом парафілії. Це дає підстави розглядати сексуальний фетишизм одним із виявів сексуального потягу, що існує в межах психофізіологічної норми, оскільки піддається позитивному корегуванню, та потребує аналізу й досліджень науковцями поза межами соціокультурних стигм.

Ключові слова: фетишизм, сексуальний фетишизм, гедонізм, тілесне задоволення, біхевіористична тактика, парафілія

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Гедонізм як морально-філософська доктрина в епоху постмодернізму порушує межі канонічної інтерпретації науковцями та трансформується у поліваріативну біхевіористичну тактику, що потребує нової методології аналізу зазначеної духовно-тілесної практики. Основою розвитку феномену задоволення та насолоди стало формування і становлення постмодерної філософії, сексуальна революція другої половини ХХ століття, вивчення функціонування категорії несвідомого в соціальній теорії та введення гедоністичної інтенції у політичний, соціальний та економічний дискурси.

Значимо, що філософи-постмодерністи розмежовували поняття «насолоди» та «задоволення». Так, Р. Барт у «Задоволенні від тексту» розглядав задоволення як емоцію, що тотожна почуттю комфорту й здатна існувати лише в системі унормованості та консерватизму. Натомість

насолода завжди означена порушенням сталості, деструкцією, нонконформізмом. Поняття опозиція базується також і на основі комунікативного акту. Зокрема, на думку філософа індивід здатен вербалізувати акт задоволення, тоді як насолода унеможливує спосіб мовної артикуляції [1, 465].

На різниці між задоволенням та насолодою наголошують і представники психоаналізу. Так, С. Жижек у «Чумі фантазій» висловлює думку, що задоволення – це ніщо інше, як психофізіологічна розрядка людського тіла, організму. Обов'язковою ж умовою функціонування насолоди та бажань є смисл та сконструйована соціальна ситуація. Психоаналітик лаканівської школи стверджує, що насолода не є дистильованим задоволенням потреби самим об'єктом. Для реалізації подібного процесу необхідна несвідома мовна тканина, щось Інше [4, 103].

Натомість Ж. Дельоз у своїй праці «Анти-Едіп. Капіталізм і шизофренія» наголошує

на тому, що людина як реальний історичний суб'єкт більше не несе соціальної та екзистенційної відповідальності за формування і розвиток власної індивідуальності. Суспільство споживацтва перетворило людину на суб'єкта насолоди, основною стратегією життя якого є одержання задоволення завдяки перманентному споживанню вже готових речей, ідей, знань, досвіду тощо. Окрім цього, філософ вводить до обігу поняття «машин, що бажають – це бінарні машини, з бінарним правилом або асоціативним режимом; одна машина завжди стикована з іншою. Продуктивний синтез, виробництво виробництва, має конективну форму: «і», «і ще»... Річ у тому, що завжди є машина, яка виробляє потік, та інша, яка приєднана до неї, виробляє зріз, вибірку із потоку» [3, 18]. Саме ці машини конструюють тіло та бажання індивіда, стають зоною експлуатації людини та її відчуження, механізмом одержання неконтрольованого потоку насолод та стимулом породження нових, які вирізнятимуться пролонгованістю та інтенсивністю. Так, гедонізм як окрема форма поведінки особистості характеризується циклічністю та механічністю виконання дій, що приносять насолоду. Подібна чуттєвість відчужена від індивіда, адже він починає не стільки сприймати її, скільки уявляти.

З відчуженням людини від самої себе та ілюзорністю уявлень про одержання насолоди тісно пов'язаний і соціальний феномен фетишизму, зокрема й сексуального. І якщо особливості репрезентації жіночого та чоловічого начал, їх сексуального прояву чи свободи знаходять свій вияв у сучасних українських літературознавчих розвідках, то сексуальний фетишизм залишається поза увагою науковців. Таке ігнорування означеної теми пояснюється канонічним єдиноспрямованим ідейно-тематичним розвитком літературознавчої думки й упередженим ставленням до фетишизму, який хрестоматійно закодований у свідомості суспільства лише як релігійне діяння, а у психологічному та фізіологічному дискурсі зазвичай репрезентований формою парафілії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальним теоретичним базисом та підвалинами для дослідження фетишизму стали праці Ш. де Бросса, О. Конта, А. Біне, З. Фройда, Е. Тайлора та М. Еліаде. Науковці розглядають означене явище не лише, як форму релігійної культури, а й створюють поліваріативне тлумачення терміна, розглядаючи та досліджуючи його в контексті психології, фізіології та соціології. Так, фетишизм водночас набирає властивостей релігійного феномена,

«вмістилища» духовної сутності, сексуального потягу та різновиду парафілії. Здобутки попередників знайшли хрестоматійно-тезисне відображення у напрацюваннях українських науковців, зокрема Ю. Павленка, В. Лешана, К. Кислюка, О. Кучера, В. Павлова та інших. Більш глибокому аналізу фетишизму присвячені роботи російських дослідників, зокрема Ю. Соболева та К. Панкової. Науковці досліджують основні тропоси фетишизму в культурі та його естетичну природу, аналізують тип нового соціального героя – суб'єкта насолоди, що внаслідок фетишизації трансформується в «машину бажань».

Нині поза увагою українських дослідників залишається сексуальний фетишизм та відповідні аспекти прочитання й аналізу художніх текстів. Таке явище пояснюється тим, що перманентне дослідження гендерної самоідентифікації, фемінного й маскулітного у сучасній українській літературі звузило поле досліджень вияву та реалізації сексуального потягу, а отже, й відповідних гедоністичних інтенцій у формі тілесного задоволення.

Формулювання мети і завдань статті. У межах розвідки буде здійснена спроба дослідити психологічно-гедоністичну рефлексію сексуального фетишизму в романі Ярослави Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха». Для досягнення **цієї мети** необхідно визначитися зі змістом базової термінології, окреслити генезу, розвиток і концептуальний характер фетишизму, опорні точки його релігійного, фізіологічного та психологічного осмислення, проаналізувати спосіб конструювання біхевіористичної тактики гедоністично орієнтованого персонажа на помежів'ї сексуальних уподобань та відповідних девіацій. **Наукова новизна дослідження** полягає у визначенні за допомогою герменевтичного методу аналізу художнього тексту способів реалізації гедоністичних інтенцій, сформованих на основі сексуального фетишизму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині культурний феномен фетишизму функціонує в суспільстві здебільшого як форма релігійної свідомості. Відсутність нової художньо-естетичної та філософської інтерпретації означеного поняття зумовлена передусім його хрестоматійними тлумаченнями. Проаналізуємо, чи відбулася зміна або розширення термінологічної експлікації поняття «фетишизму» упродовж останніх 20-ти років:

- явище, «за яким окремі предмети містять могутню силу, яка здатна впливати на перебіг подій та отримання бажаного результату. Як фетиші починають вшановувати окремі речі,

асоціативно пов'язані, з тих чи інших причин, з уявленнями про могутні сили» [11, 173];

- «віра в існування у матеріальних об'єктів (каміння, кістки, пір'я, панцир черепахи, пташиний дзьоб, зуб тварини) надприродних властивостей. Це специфічний спосіб оприлюднення природи. Фетишами називають предмети, яким віруючі приписують надприродні властивості» [9, 42];

- «поклоніння матеріальним предметам найближчого оточення людини як наділеним надприродними властивостями» [7, 78];

- «наділення певних матеріальних предметів надчуттєвими властивостями, або сакральністю, і панування цих предметів. Може набувати різних форм, таких як поклоніння, прагнення людини змусити фетиш виконувати бажання» [8, 23];

- «одна з ранніх форм релігійних вірувань – обожнювання предметів неживої природи» [15, 895];

- «одна з ранніх форм релігійних вірувань, поклоніння предметам-фетишам, які наділені чудодійною силою» [12, 87].

Як бачимо, канонізоване розуміння цього явища у науковій думці унеможлиблює механізми інтерпретації фетишизму як множинного процесу, за якого суб'єкт-об'єктні процеси трансформуються та набирають нових ознак і властивостей.

Генезис фетишизму як форми релігійної свідомості своїми витокami сягає колоніальних завоювань XV століття, коли португальські мандрівники ознайомилися з досі небаченим ритуалом аборигенів Західної Африки – наданням предметам магічних властивостей. А от щодо введення терміну «фетишизм» у науковий обіг і досі точаться суперечки, адже одні науковці вважають, що вперше у 1673 році у своїй праці про життя і побут гвінейських племен його використав данський місіонер В. Мюллер, інші ж стверджують, що термін був започаткований у XVIII столітті голландцем В. Босманом [14, 83].

Активному розвитку теорії фетишизму посприяла програмна робота Ш. де Бросса «Про культ богів-фетишів, або Порівняння давньої релігії Єгипту із сучасною релігією Нігрітії» (1760). Попри численні дослідження та спостереження французького історика та етнографа, його робота пізніше зазнала нищівної критики, адже запропоноване автором розуміння фетишу було досить примітивним: «Божественний фетиш не що інше, як перший матеріальний предмет, який будь-якому народу чи будь-якій людині захотілося обрати своїм божеством, а потім надати жерцям освятити його в особли-

вій церемонії. Це – дерево, гора, море, шматок дерева, хвіст лева, камінчик, раковина, сіль, рослина, риба, квітка, тварина якої-небудь породи, наприклад, корова, коза, слон, вівця; і, нарешті, все, що можна уявити собі схожим на речі» [2, 20]. Як бачимо, Ш. де Бросс не зміг надати чіткого та структурованого визначення фетишизму, оскільки воно перебуває на точці перетину аніманістичних, тотемних і теїстичних вірувань.

Так, враховуючи недоліки досліджень попередника, англійський антрополог Е. Тайлор пропонує розглядати фетишизм як епіфеномен анімізму та співвідносить його з «вченням про духів, втілених в речових предметах, або пов'язаних з ними, або діючих через їх посередництво, і відокремлюючи від нього культ тварин, рослин, феноменів природи, ідолів, духів» [16, 332]. Подібне осмислення фетишизму, якому властиві анімастичні характеристики, знаходимо пізніше і в роботах Є. Кагарова та О. Лосєва. Натомість російський історик релігії А. Зубов не лише дотримує теорії Е. Тайлора, але й говорить про те, що фетишизм не має релігійної основи: «Фетишизму як релігійного поняття взагалі не існує. Це лише термін історії науки; вчені колись думали, що фетишизм це етап релігійного розвитку. Нічого подібного. Всі без винятку неписьмові народи вірять, що духи вселяються в матеріальні об'єкти <...> Але самі по собі матеріальні предмети ніколи не є святиною. Цінністю є духовна цінність, дух» [6].

Відсутність єдиної термінологічної експлікації фетишизму спостерігаємо і в психологічних теоріях, що аналізують означене явище або як психічну девіацію, або як сексуальну норму культури. За основу психологічного тлумачення фетишизму візьмемо енциклопедичне та унормоване словником-довідником психіатричних термінів визначення досліджуваного явища:

- «сексуальне збочення, статеве збудження настає при спогляданні або обмацуванні деяких предметів жіночого одягу або білизни» [13, 125];

- «сексуальна девіація, властива здебільшого чоловікам з сексуальними порушеннями. Характеризується статевим збудженням і сексуальним задоволенням, що виникають за допомогою контакту з якимось предметом, що належить людині протилежної статі (взуття, білизна, одяг, рукавички, носові хустки, волосся, частина тіла, що не обов'язково є ерогенною). У випадках явної патології під час відсутності такого предмета інтимне життя унеможлиблюється або сприймається пацієнтом як незадовільне» [5, 754].

Попри низку психологічних теорій нині найбільш усталеними залишаються дві. Перша з

них – девіантна – проголошує фетишизм як окремих різновид парафілії. Зокрема, А. Біне у своїй роботі «Про фетишизм та любов» стверджує, що сексуальний фетишизм пов'язаний із сексуальними враженнями з дитинства. Так, американський психолог і сексолог Д. Мані висунув гіпотезу про предмет-фетиш, під яким пропонує розуміти річ, що стимулює збудження та водночас переймає на себе вину за такі відчуття індивіда. Тобто індивід соромиться вияву своєї сексуальної енергії, бажань чи потягу і екстраполоє їх на фетиш. У такий спосіб людина дистанціюється від себе та власної сексуальності. Також з наведених вище визначень фетишизму бачимо, що саме девіантна теорія продукує специфічну гендерну стигму: чоловіки мають більшу схильність до фетишизму, позаяк легше піддаються збудженню через запахи та зорові образи. Але подібні гіпотези нині потребують перегляду та проведення активних перманентних експериментів і досліджень з огляду на розвиток агендерних тенденцій у суспільно-культурному дискурсі [14, 85].

Натомість основою нашого дослідження стане друга помірна та астереотипна психологічна теорія, що інтерпретує фетишизм як норму сексуальної культури. Такої думки, зокрема, дотримуються представники психоаналітичної школи, які під фетишем розуміють матеріальний предмет або частину тіла, на які фетишист спрямовує свою любов або які в його свідомості починаються ставати символами коханням. У своїх працях «Три нариси з теорії сексуальності» та «Фетишизм» З. Фройд аналізує ситуації, за яких індивід замінює сексуальний об'єкт іншим, подібним до нього, але нездатним виконати природну сексуальну мету. Так, психолог говорить про те, що у таких випадках сексуальний об'єкт змінюється на сексуальний симулякр – річ або частину тіла, яка має пряму відношення до фізіологічно бажаного об'єкту [14, 85].

Функціонально-сміслові навантаження такого матеріального замітника у характероворенні персонажа та водночас відображенні реалій сучасного суспільства спостерігаємо у романі Я. Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха». У центрі твору – мешканець середмістя Кіля, що «був гарним сином, відповідальним працівником, взірцевим платником податків» і який «жодного разу в житті не перетнув дорогу на червоне світло, не взяв чужого й не образив слабшого» [10, 6]. Унормоване та рутинне життя Отто Клауса, в якому «було багато порядку» сформувалося ще з дитинства, завдяки консервативному стилю виховання матері, яка «за життя теж любила порядок», а «якщо щось не вписувалося в порядок в її рів-

ному, прямолінійному світі, то просто ігнорувалося» [10, 27]. Зокрема, так ігнорувалися й моменти сексуальної освіти сина. Поставивши собі за мету виховати з Отто добродісного свідомого громадянина, Ельке Фанні Бах залишила поза увагою особливості духовного та фізичного розвитку хлопця у період статевого дозрівання. Окрім цього, в свідомості Отто не формується необхідна модель поведінки між чоловіком та жінкою, адже мати та батько («безликий Ганс») своїм прикладом не показали, як мають вибудовуватися здорові стосунки між людьми, що кохають одне одного та перебувають у шлюбі. Загалом Ельке та Ганс «ніколи не говорили з сином ані про статеві відносини, ані про радість життя й сексу. Їхній дім, здавалося, був абсолютно безстатевим» [10, 28].

Переломний момент у формуванні сприйняття себе як чоловіка та самостійному дослідженні способів одержання сексуальної втіхи відбувається тоді, коли мати Отто випадково застає його за актом мастурбації. Замість того, щоб відшукати делікатний підхід до підлітка та надати йому відповідні пояснення щодо фізіологічних особливостей жіночого та чоловічого тіл, форм сексуального задоволення, Ельке несвідомо екстраполоє відсутність власного статевого життя на Отто і вживає заходів, щоб «уберегти сина від спокус». Так, жінка щовечора «обмотувала липкою стрічкою його стегна по колу, фіксуючи зокрема й статевий орган. Потім Клаус одягав піжаму. Його мати зв'язувала руки своїми старими нейлоновими колготками. Саме так Клаус Отто мав спати всю ніч, аж до ранку, коли Ельке знімала ці паси безпеки, попередньо переконавшись, що вони не були пошкоджені» [10, 28].

Як наслідок, сексуальні потяги та бажання в Отто формуються насамперед завдяки матеріальному об'єкту – колготкам, що не стають перепорою на шляху до фізіологічної активності й втіхи, а навпаки лише підсилюють лібідо, сприяють збудженню й трансформуються у сексуальний симулякр. Варто зазначити, що сам Отто усвідомлює наявність своєї фетишизованої пристрасті та самостійно диференціює її з-поміж інших можливих: «Про свою дивакувату пристрасть Клаус Отто Бах знав давно, але називати її на ім'я почав десь після того, як дістався незорих просторів інтернету. Тоді ж він почув це солодке, гіркувате та п'янке слово «фетишизм» [10, 12]. У той же час чоловік не усвідомлює причини виникнення сексуального фетишизму та його проявів. Несвідомо автоматично витісняє відповідні мислительні процеси у категорію небажаного і дає про себе

знати лише в момент візуальної актуалізації симулякру чи згадки про нього, що каталізує формування уявою бажаного сексуального об'єкта. Окрім цього, статеве ваблення Отто має виражений сезонний характер, пік якого припадає на весну та літо – час, коли жінка «натягне на свої ніжки колготки» і коли контролювати сексуальну енергію стає майже неможливо. Адже хоч Отто мав дитячу закоханість, а в подальшому навіть і дружину, «найбільше у своєму житті він любив колготки».

Не дивлячись на сформований та усталений спосіб пошуку сексуальної втіхи через конкретний фетиш, для Клауса він не є паталогічно необхідним, що стає зрозумілим під час спостережень за розвитком характеру персонажа. Точкою відліку переломного моменту стає реєстрація Отто на сайті знайомств, де він шукає дівчат-українок (бо ж, за словам товариша, саме з ними «відчуєш себе справжнім українцем!»), які перш за все люблять колготки. Коли чоловік знаходить омріяну кандидатку на серце, то його біхевіористична тактика щодо спілкування з представницею жіночої статі змінюється. Попри важливість наявності фетишу, він не є домінантним у сприйнятті дівчини (Вероніки), навпаки, це лише вихідна позиція, яка актуалізує вже відомий досвід й готує до отримання нового. Якщо колишня дружина «все зіпсувала. І кредит, і мрії, і життя», то з Веронікою чоловік «хотів би прожити все своє життя». Якщо колишня дружина визначала певні фізіологічні особливості та будову органів тіла Отто, як вади, то Вероніка «не просто тішила Клауса, вона його звеличувала, вона його цезарювала, македонювала, наполеоніла. Напинала всі його вітрила» [10, 83].

Завдяки віртуалізації стосунків та навіть статевому акту («...кохалися вони на словах, у чаті. За всіма правилами пунктуації та орфографії») Отто відчувився не лише від власного тіла, але й від усвідомлення та репрезентації себе, як безвольного та нерішучого чоловіка. Він змінює усталений образ життя, перестає стежити за повсякденними звичками, переосмислює життєві принципи та пріоритети. Клаус позичає Вероніці гроші, а згодом навіть приймає рішення приїхати з Німеччини, аби познайомитись із дівчиною наживо. Чоловік настільки «хотів би бути щасливим», що навіть попри настійливу відмову дівчини все одно вирушає у подорож до України, хоч «...там же війна, там же небезпечно, люди гинуть». Так, рушієм сміливого вчинку стає любов, заради якої «чиняться найдостойніші подвиги» та «робляться найбільші дурниці».

Перебуваючи в Україні Клаус намагається адаптуватися до нових умов, усвідомити мен-

талітет мешканців та найголовніше змінитися, адже його громадянська добропорядність і щиросердність стають чинниками зухвалої маніпуляції з боку оточуючих. Фетишизація зміщується на другий план, стає побічним явищем під час зустрічей з жінками, що й не дивно в силу вкоріненості набутої реалізації сексуального потягу. Як наслідок, Отто проходить усі колізії, що спіткали його в Україні, та віддає майже останні гроші заради того, щоб дізнатися, що його віртуальне конструювання стосунків з жінкою, яке мало б трансформуватися у традиційне розуміння шлюбу, – акт аферизму Віталіка, колишнього хлопця Вероніки, справжнє ім'я якої – Анастасія.

Зосереджуємо увагу на фіналі твору: щиросердечна розмова Віталіка та Отто, що відбувається під час вживання алкогольного напою, дає останньому інтуїтивний дозвіл на реалізацію атипичного вчинку: «Клаус потягнувся й поцілував Віталіка в губи» [10, 269]. У цей момент Отто віддаляється від розмежувань між чоловіком та жінкою, і змінює фізіологічну основу співіснування двох закоханих людей у соціумі на духовну, де цінність взаєморозуміння та віри не означена статевою приналежністю: «Ось яка, виходить, моя Вероніка <...> Ось яка... з бородою у розтягнутих кальсонах. І зовсім не жінка, виявляється, моя Вероніка, яку так довго шукав. І знайшов. Виходить, таки знайшов! Ось вона, моя кохана. Моя особлива людина, яка мене розуміє, як ніхто в цілیم світі» [10, 269]. Авторка залишає фінал твору відкритим, оскільки не дає пояснень таких дій героя. Реципієнти та літературознавці отримують право інтерпретувати поведінку Отто відповідно до власних життєвих моральних принципів, світогляду чи читацького досвіду: чоловік міг поцілувати співбесідника внаслідок алкогольного сп'яніння або ж є латентним гомосексуалістом. Але попри варіативні гіпотези маємо чіткий факт – прийняття та реалізація Клаусом своїх почуттів, бажань, потягів доходить свого логічного фіналу, позбавленого обов'язкової присутності фетишу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сексуальний фетишизм у романі Я. Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха» є проекцією гедоністичного світосприйняття індивіда та форми біхевіористичної тактики, каталізатором якої є не психічний розлад особистості, а сформований з дитячого віку спосіб сексуального задоволення. Трансформований тип поведінки особи, її вихід за межі комфортного та усталеного життя, спорадичні вияви нонконформізму, що виникають внаслідок жит-

тевих перипетій та одержання нового досвіду у міжособистісних стосунках з жінками, свідчать про те, що наявність сексуалізованого фетишу не є паталогічно необхідною, а отже, й сам фетишизм у такому випадку не є девіацією чи різновидом парафілії. Головний герой роману втілює в собі образ людини, що стала жертвою нещасливого сімейного виховання, не мала сформованої моделі поведінки між чоловіком та жінкою, не отримала основ сексуального виховання й освіти, але попри це не

ретранслювала набуті й вже реалізовані психологічні травми в аутоагресію чи небезпечну для соціуму поведінку, а зробила спробу прийняти їх як спосіб одержання тілесного задоволення, мета якого – знайти кохання та розпочати нове життя. Це дає підстави розглядати сексуальний фетишизм одним із виявів сексуального потягу, що існує в межах психофізіологічної норми, оскільки піддається позитивному корегуванню, та потребує аналізу й досліджень науковцями поза межами соціокультурних стигм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Удовольствие от текста. *Избранные работы: Семиотика. Поэтика*. Москва: Прогресс: Универс, 1994. 616 с.
2. Бросс Ш. де. О фетишизме. / Пер. и прим. Л. Р. Дунаевского; общ. ред. и пред. М. И. Шахновича. Москва: Мысль, 1973. 422 с.
3. Делез Ж., Гваттари Ф. Анти-Эдип: Капитализм и шизофрения. / Пер. с фр. и послесл. Д. Кралечкина. Екатеринбург: У-Фактория, 2008. 672 с.
4. Жижек С. Чума фантазий. / Пер. с англ. Харьков: Изд-во Гуманит. центр, 2014. 388 с.
5. Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии. Москва: Джангар, 2010. 864 с.
6. Zubov A. Духи. Фетишизм. Тотемизм [Лекция]. Цикл аудиолекций «Религия неписменных народов». 2010. URL: <http://predanie.ru/audio/lekcii/andrei-zubov/>
7. Кислюк К., Кучер О. Релігієзнавство: Підручник для студентів вузів / Народ. укр. акад. 5-е вид., виправ. і доп. Київ: 2005. 636 с.
8. Кучера Т. Релігієзнавство: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2016. 95 с.
9. Лешан В. Основи релігієзнавства. Підручник. Чернівці: Рута, 2005. 304 с.
10. Литвин Я. Рік розпусти Клауса Отто Баха. Роман. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2021. 272 с.
11. Павленко Ю. Ранні форми релігії та архітепчна структура архаїчної моделі світу. *Культурологічні студії: Зб. Наук. праць*. Київ: Видавничий дім «КМ Akademia», 1996. № 1. С. 163–192.
12. Павлов В., Лебедев В. Словник найбільш уживаних термінів з філософії, логіки, етики, естетики та релігієзнавства. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 160 с.
13. Словник-довідник психіатричних термінів: навчальний посібник для студентів медичних вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / за ред. Г. Кожина, Г. Самардакова, В. Коростій [та ін.]. Харків: ХНМУ, 2012. 162 с.
14. Соболев Ю. Эстетическая природа фетишизма. *Вестник Томского государственного университета*. 2015. № 393. С. 83–91.
15. Сучасний плумачний словник української мови: 65 000 слів / за заг. ред. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2006. 1008 с.
16. Тайлор Э. Первобытная культура: пер. с англ. Москва: Политиздат, 1989. 573 с.

REFERENCES

1. Bart, R. (1994). Udovolstvye ot teksta. *Yzbrannye raboty: Semyotyka. Poetyka*. [Pleasure from the text. Selected works: Semiotics. Poetics]. Moskva: Prohress: Unyvers. [in Russian].
2. Bross, Sh. de. (1973). O fetyshyzme. [About fetishism]. Moskva: Mysl. [in Russian].
3. Delez, Zh., Hvattary, F. (2008). Anty-Edyp: Kapytalyzm y shyzofreniya. [Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia]. Ekaterynburh: U-Faktoryia. [in Russian].
4. Zhyzhkek, S. (2014). Chuma fantazyi. [Plague of fantasy]. Kharkov: Yzd-vo Humanyt. Tsentr. [in Russian].
5. Zhmurov, V. A. (2010). Bolshaia entsyklopedyia po psykhyatryu. [Great encyclopedia of psychiatry]. Moskva: Dzhanhar. [in Russian].
6. Zubov, A. (2010). Dukhy. Fetyshyzm. Totemyzm. [Lektsyia]. Tsykl audyolektsyi «Relyhyia nepysmennykh narodov» [Perfume. Fetishism. Totemism. [Lecture]. A cycle of audio lectures "Religion of unwritten peoples"]. URL: <http://predanie.ru/audio/lekcii/andrei-zubov/>
7. Kysliuk, K., Kucher, O. (2005). Relihiieznavstvo: Pidruchnyk dlia studentiv vuziv. [Religious Studies: A Textbook for University Students]. Narod. ukr. akad. 5-e vyd., vyprav. i dop. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Kuchera, T. (2016). Relihiieznavstvo: navchalnyi posibnyk. [Religious Studies: a textbook]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].

9. Leshan, V. (2005). *Osnovy relihiieznavstva*. Pidruchnyk. [Fundamentals of religious studies. Textbook]. Chernivtsi: Ruta. [in Ukrainian].
10. Lytvyn, Ya. (2021). *Rik rozpusty Klause Otto Bakha*. Roman. [The year of the debauchery of Klaus Otto Bach. Novel]. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok»: Fabula. [in Ukrainian].
11. Pavlenko, Yu. (1996). Ranni formy religii ta arkhypichna struktura arkhaychnoi modeli svitu [Early forms of religion and the archetypal structure of the archaic model of the world]. *Kulturolohichni studii: Zb. Nauk. prats*. Kyiv: Vydavnychiy dim «KM Akademia», 1, 163–192. [in Ukrainian].
12. Pavlov, V., Lebediev, V. (2019). *Slovyk naibilsh uzhyvanykh terminiv z filosofii, lohiky, etyky, estetyky ta relihiieznavstva*. [Dictionary of the most commonly used terms in philosophy, logic, ethics, aesthetics and religious studies]. Kharkiv: UkrDUZT. [in Ukrainian].
13. *Slovyk-dovidnyk psykhiatrychnykh terminiv: navchalnyi posibnyk dlia studentiv medychnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv IV rivnia akredytatsii* [Dictionary of psychiatric terms: a textbook for students of medical higher educational institutions of the IV level of accreditation]. Za red. H. Kozhyna, H., Samardakova, H., Korostii, V. (2012). Kharkiv: KhNMU. [in Ukrainian].
14. Sobolev, Yu. (2015). Estetycheskaia pryroda fetysyzma. [The aesthetic nature of fetishism]. *Vestnyk Tomskoho hosudarstvennoho unyversyteta*, 393, 83–91. [in Russian].
15. Suchasnyi tlumachnyi slovyk ukrainskoi movy: 65 000 sliv [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language: 65,000 words]. Za zah. red. Dubichynskoho, V. (2006). Kharkiv: VD «Shkola». [in Ukrainian].
16. Tailor, E. (1989). *Pervobytnaia kultura*. [Primitive culture]. Moskva: Polytyzdat. [in Russian].

PSYCHOLOGICAL-HEDONISTIC REFLECTION OF SEXUAL FETISHISM IN MODERN UKRAINIAN LITERATURE

Telets Yurii Volodymyrovych

graduate student of the 4th year of study, specialty 035 – Philology

("Theory of Literature")

Borys Grinchenko Kyiv University

13-B, Tymoshenko Str., Kyiv, Ukraine

The article analyzes the psychological and hedonistic reflection of sexual fetishism in modern Ukrainian literature on the basis of Yaroslava Lytvyn's novel "The Year of Klaus Otto Bach's Debauchery". In particular, the focus is on determining the content of basic terminology, outlines the genesis, development and conceptual nature of fetishism, the fulcrums of its religious, physiological and psychological understanding, explores how to construct behavioral tactics of hedonistically oriented character on the boundaries of sexual preferences and sexual preferences. Ignoring the representation of the topic of sexual fetishism is explained in modern scientific discourse by the canonical unidirectional ideological and thematic development of literary thought and biased attitude to fetishism, which is coded in society only as a religious act, and in psychological physics and psychological and physical physiology. Thus, sexual fetishism and relevant aspects of reading and analyzing literary texts remain out of the attention of Ukrainian researchers. The permanent study of gender self-identification, feminine and masculine in modern Ukrainian literature has narrowed the field of research on the manifestation and realization of sexual desire, and hence the corresponding hedonistic intentions in the form of bodily pleasure. However, the hermeneutic method of analyzing Yaroslava Lytvyn's novel "The Year of Klaus Otto Bach's Debauchery" made it possible to determine that sexual fetishism in the work is a projection of the hedonistic worldview of the individual and a form of behavioral tactics catalyzed not by mental disorder. The transformed type of behavior of a person, his going beyond a comfortable and stable life, sporadic manifestations of nonconformism, arising from the vicissitudes of life and gaining new experience in interpersonal relationships with women, indicate that the presence of a sexualized fetish is not pathologically necessary, and therefore fetishism itself in this case is not a deviation or a kind of paraphilia. This gives grounds to consider sexual fetishism as one of the manifestations of sexual desire, which exists within the psychophysiological norm, as it is subject to positive adjustment, and requires analysis and research by scientists outside of socio-cultural stigmas.

Key words: *fetishism, sexual fetishism, hedonism, bodily pleasure, behavioral tactics, paraphilia.*